

'Het kind is geboren'

Op vrijdagmiddag 28 mei verzamelden zich zo'n vijftig mensen in Amsterdam-Zuid bij het hoofgebouw van de Vrije Universiteit aan de De Boelelaan. Daar vond de oprichting plaats van het 'Amsterdam Centre for Eastern Orthodox Theology' (ACEOT). Leo van Leijsen was erbij aanwezig en doet verslag.

De allereerste bijeenkomst van het splinternieuwe ACEOT wordt geopend met een lezing van professor Andrew Louth. Dagvoorzitter is dr. Michael (Hette) Bakker, diaken van de Russisch-orthodoxe parochie te Amsterdam, gastonderzoeker aan de Theologische Faculteit van de VU en directeur van het ACEOT. Hij leidt de spreker in, die hij om beurten met 'professor Louth' en 'father Andrew' aanspreekt. Andrew Louth ('ou' als in Eng. *out*) is hoogleraar Patristiek en Byzantijnse studies aan de universiteit van Durham in Groot-Brittannië, vandaar: professor Louth. Jarenlang was hij anglicaans priester en sinds 2003 orthodox priester, vandaar: father Andrew. Hij heeft veel gepubliceerd over orthodoxe theologie en spiritualiteit.

'Het dogma leven'

Zijn lezing begint Louth met een verwijzing naar het boek van Vladimir Lossky (1903-1958) uit 1945, *Een essay over de mystieke theologie van de Oosterse Kerk*: "In dat boek staan geen visioenen, geen verslagen van mystieke ervaringen, en ook niet veel methodes van gebed, meditatie of contemplatie. Het lijkt eigenlijk nog het meest op een traditionele uiteenzetting van centrale christelijke doctrines." Theologie dus. Maar in de Orthodoxe traditie vullen theologie (de theorie) en mystiek (de ervaring) elkaar aan. "We moeten het dogma leven", citeert Louth Lossky. Waar het in de Orthodoxe theologie over gaat ("The Nature of Eastern Orthodox Theology", zoals de Engelstalige titel van de lezing luidt), legt Louth uit aan de hand van vier belangrijke Griekse kerkvaders: Athanasius (4de eeuw), Dionysius de Apeopagiet (± 600), Maximus de Belijder (7de eeuw) en Gregorius Palamas (14de eeuw). Voor Athanasius komt God in de Incarnatie naar de mens toe om deze te verlossen. Dionysius laat zien hoe de weg van de mens naar God er één van geleidelijkheid is, naar een God die je

nooit kunt vatten in woorden (apofatische weg, 'via negativa'). Maximus toont in zijn theologie aan dat de verlossing niet alleen de individuele mens betreft, maar héél de kosmos. En voor Palamas is het duidelijk dat de woorden van mensen die over God spreken maar niet tót Hem spreken (bidden), lege woorden zijn.

De beste vorm van theologisch spreken is de poëtische, aldus Louth. Hij noemde Johannes van Damascus (8ste eeuw) als voorbeeld hiervan. Weinig Orthodoxen zullen diens werk 'Over het Orthodoxe Geloof' kennen, maar allemaal kennen ze zijn verrijzenishymne uit de Orthodoxe Paasnacht. De theoloog die zich uit in poëzie: typisch voor de Orthodoxe theologie.

Dichotomie Oost en West?

Op de vraag of Louth het eens is met Lossky's stelling dat de grens tussen Oost en West kunstmatig is, geeft hij na enige overdenking antwoord. "Ik heb geprobeerd de dichotomie tussen Oost en West te vermijden. Alles kan ook in het Westen gevonden worden. De theologie van het Oosten en die van het Westen hebben gemeenschappelijke wortels. Maar het Westen is in bepaalde opzichten

de heelheid van de visie kwijtgeraakt, heeft het gevoel voor de heelheid verloren. Liturgie in

Typisch voor de Orthodoxe theologie: de theoloog die zich uit in poëzie.

het westen is nogal individualistisch geworden", aldus Louth. Wel noemt hij het goede voorbeeld van Thomas Merton, die katholiek werd en monnik, en in zijn leven steeds meer een 'voice of the One Church' werd.

Bij de vergelijking van een rooms-katholieke *praktijk* en de orthodoxe *visie* bevroop mij wel het gevoel dat ik soms bij orthodoxe theologen heb: een westerse praktijk vergelijken met een oosters ideaal...

De lezing van Louth bood geen grote nieuwe inzichten, maar zette wel het karakter van de orthodoxe theologie

door Leo van Leijsen,
medewerker Katholieke Vereniging voor Oecumene

nog eens duidelijk neer. Een goede ‘aftrap’ bij de oprichting van een centrum voor deze theologie.

Eigenlijke oprichting

Na de lezing van Louth volgde het startsein tot de eigenlijke oprichting van het ACEOT. Het initiatief tot het ACEOT is van relatief recente datum. Directeur Michael Bakker noemde het op een speelse manier de ‘annunciatie’. Daarna is alles snel gegaan en nu brak het moment van de geboorte aan. De ‘doop’ van het centrum, nog steeds in Bakkers liturgische bewoordingen, vindt op 21 oktober plaats.

Prof. dr. Wim Janse, kerkhistoricus en decaan van de Faculteit der Godgeleerdheid van de VU, knoopte aan bij wat Louth had gezegd over de Orthodoxe complementariteit van mystiek en theologie, van geleefde ervaring en theorie. Dat is ook altijd waar geweest voor de theologische faculteit van de VU, die van oudsher de zogeheten *simplex ordo* kent: het levende geloof en de academische theologie bijeen. Deze VU-traditie geeft ACEOT de ruimte om, in Bakkers woorden, “een hechte band met de Orthodoxe Kerk na te streven”.

Vervolgens kreeg prof. dr. Masha Antokolskaia het woord. Deze hoogleraar privaatrecht van Russische komaf stelde zich voor als voorzitter van het kerkbestuur van de Russisch-orthodoxe parochie te Amsterdam en als voorzitter van de Stichting Oosters-orthodoxe Theologie, Spiritualiteit en Praxis. Ze sprak deze middag in die laatste hoedanigheid. Met als voorbeeld de “blooming community” van haar eigen Amsterdamse parochie, onderstreepte ze het belang om in Nederland de Orthodoxie te begrijpen in haar eigenheid binnen de bredere context van de samenleving (identiteit en diversiteit). Het bestuderen van oosters-orthodoxe theologie dient een wederzijds belang. Ze sprak dan ook haar dankbaarheid uit aan de theologische faculteit en aan het Wilhelmina E. Jansen Fonds, sponsor van het ACEOT.

Met de ondertekening door Janse en Antokolskaia van de officiële intentieverklaring, was de oprichting een feit. “Het kind is geboren”, aldus Antokolskaia onder applaus. En directeur Bakker: “Orthodoxen zouden nu gaan zingen, maar dat zullen we maar niet doen.” Hij kondigde aan dat er op 21 oktober wel een kleine dienst zal zijn, alsook een openingssymposium. Hoofdspreker is dan de Orthodoxe theoloog en bisschop Kallistos Ware uit Engeland. Al drie Orthodoxe bisschoppen hebben hun komst aangekondigd en het ACEOT is blij met deze zegen van bisschoppelijke zijde.

Orthodox Nederland staat weer wat meer op de Nederlandse kaart. Een goede zaak, voor zowel Orthodoxen als niet-Orthodoxen. •

V.b.n.o.: dr. Michael Bakker, directeur van ACEOT; father Andrew spreekt met een deelnemster; professor Marsha Antokolskaia tijdens haar toespraak (foto's: Jim Forest)